

Tiivistelmä

Suomen Yrittäjät teki yhdessä Työ- ja elinkeinoministeriön sekä Suomen Keksijäin Keskusliiton kanssa kyselyn koskien immateriaalioikeuksia ja oikeuksien suojaamista keväällä 2008. Kysely lähetettiin reilulle 4100 SY:n ja KEKE:n jäsenelle. Kyselyyn vastasi 276, joten vastausprosentti (6,7 %) jäi poikkeuksellisen alhaiseksi.

Termi immateriaalioikeus on tuttu puolelle vastaajista. Vastaavasti puolet vastaajista on ottanut immateriaalioikeudet huomioon jossakin sopimuksissa. Tämä viittaa matalan vastausprosentin ohella siihen, että **immateriaalioikeudet ja oikeuksien suojaaminen tunnetaan vieraaksi ja niihin perehdytään vasta, kun asiaan törmätään ja se tulee ajankohtaiseksi.**

Tietoa yrityksen immateriaalioikeuksista on ollut tarpeen koota vajaassa 40 prosentissa vastaajayrityksistä. Puolessa näistä yrityksistä tieto on tarvittu rahoitusneuvottelujen yhteydessä. Noin neljäsosassa tietoa koonneista yrityksistä tietoja on tarvittu niin omistajanvaihdoksen ja yritystoston kuin yrityksen perustamisen ja muun tapahtuman yhteydessä.

Vastaajista 43 prosenttia on suojannut tuotetta, palvelua, konseptia ym. jollakin tavalla. Puolet ilmoittaa, että ei ole suojannut mitään. Suojanneista 68 prosenttia on suojannut vain kotimaassa ja vajaa kolmasosa kansainvälisesti.

Vastaajista 17 prosenttia ei nähnyt suojauksella minkäänlaista merkitystä yrityksen toiminnalle. Erittäin pienenä merkitystä piti 13 prosenttia ja pienenä 19 prosenttia. Suureksi merkityksen koki 17 prosenttia ja erittäin suureksi 12 prosenttia. Kun tätä vastausjakaamaa vertaa suojanneisiin, näyttäisi **lisäsuojaukselle olevan tarvetta.**

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan omaa suojaustasoaan suhteessa kilpailijoihin. Vastaajista reilu kolmasosa arvioi suojauksensa erittäin heikoksi tai suojausta ei voi edes sanoa olevan suhteessa kilpailijoihin. Melko heikosti suojautuneita vastaajista katsoi olevansa 18 prosenttia. Erittäin vahvasti suojautuneita koki olevansa 4 prosenttia ja melko vahvasti 14 prosenttia.

Suojauksen heikokkosta tasosta kertoo myös vastaukset kysymykseen, mitä pitäisi suojata. Vain 11 prosenttia vastasi, että ei ole tarvetta suojata mitään. Useimmin suojauksen tarvetta koettiin olevan vähintään asiakastiedoissa ja talousinformaatiossa – lähes puolet vastaajista. Useat näkivät suojattavaa olevan myös sopimusasiakirjoissa (39 %), toimintamuotoihin liittyvissä seikoissa (29 %), patenteissa, tuotemerkeissä ja tekijänoikeuksissa (26 %) sekä tietokoneohjelmien toiminnassa (26 %).

Tiedonsaanti suojauksesta koetaan ongelmaksi. Toki monet eivät ole perehtyneetkään syvällisemmin asiaan. Vain puolethan tunti termin immateriaalioikeus, ja vastaajista 37 prosenttia ei osannut arvioida sitä, onko tietoa riittävästi saatavilla. Samoin vastaajista 44 prosenttia ilmoitti, ettei ole hankkinut tietoa suojauksesta mistään. Vastaajista 31 prosenttia katsoi kuitenkin, että tietoa ei ole riittävästi saatavilla. Vastaajista 32 prosenttia piti saatavilla olevaa tietoa riittävänä.

Tietoa suojauksesta on hankittu patentti- ja rekisterihallituksesta (33 % vastaajista), yksityisiltä palveluiden tarjoajilta, kuten asianajajilta ja asiamiehiltä, (22 %) ja TE-keskuksista (18 %). Keksintösäätiöstä 12 prosenttia vastaajista on saanut tietoa ja elinkeinoelämän järjestöiltä 11 prosenttia. Tekesistä tietoa suojauksesta on saanut 8 prosenttia ja Sitrasta 2 prosenttia.

Yritystoiminnan aloittamisvaiheessa riittävästi tietoa suojauksesta katsoi saaneensa vain viidesosa vastaajista. Vajaan neljäsosan kohdalla suojausta koskevat kysymykset edes olivat nousseet esiin jo aloittamisvaiheessa. Siten lisätiedolle ja etenkin tietoisuuden lisäämiselle näyttäisi olevan tarvetta yleensä ja etenkin yritystoimintaa aloittavien kohdalla.

Vain 11 prosenttia niistä, joilla suojaamiskysymykset nousivat esiin jo aloittamisvaiheessa, oli tehnyt tietoisien päätöksen olla suojaamatta mitään. Lähes puolet oli suojannut toimintaansa toiminimellä ja keksintönsä. Kolmasosa oli käyttänyt myös tavaramerkkiä ja määritellyt liikesalaisuudet. Viidesosa oli turvautunut tekijänoikeuksiin. Tietokoneohjelmat oli suojannut kymmenesosa. Muuta oli suojannut lisäksi 15 prosenttia.

Vastaajista 10 prosenttia on lisensoinut omia oikeuksiaan ja 21 prosenttia on hankkinut oikeuksia muiden lisensoihin. Vastaajista lisensoijia on hankkinut muiden teknologiaan 13 prosenttia, tekijänoikeuksiin 7 prosenttia ja tavaramerkkeihin 5 prosenttia.

Kolmasosa vastaajista ei osannut arvioida, onko omia tuotteita, palveluita tai toimintatapoja kopioitu tai matkittu. Vastaajista 29 prosenttia arvioi, että kopioimista ja matkimista ei ole tapahtunut. Vastaajista 38 prosenttia puolestaan katsoo, että heitä on kopioitu tai matkittu. Siten ainakin tässä vastaajajoukossa **varsin moni katsoo tulleensa kopioituksi tai matkituksi.**

Yleensä kopioija oli ollut kilpaileva yritys – 87 prosenttia kopioiduista. Verkostokumppani kopioija oli ollut 10 prosentilla. Korkeakoulun tai muun oppilaitoksen nimesi 3 prosenttia, kun tutkimuslaitoksia ei nimennyt kukaan. Muita kopioijia nimesi 6 prosenttia.

Kopioiduista 82 prosentin kohdalla kopioitavana oli ollut tuotekonsepti tai -idea. Markkinointiin kopiointi oli kohdistunut 17 prosentin kohdalla. Tuotteen dokumentteihin kopiointi oli kohdistunut 10 prosentin kohdalla ja tutkimussuunnitelmaan 2 prosentin kohdalla. Muita kohteita, lähinnä toimintatavat, nimesi 8 prosenttia.

Kopioinnin kohteista 69 prosenttia ei ollut reagoinut mitenkään, kun oli huomannut kopioinnin. Kirjeitse asiaa oli selvittänyt 13 prosenttia ja neuvottelemalla 17 prosenttia. Vain prosentin kohdalla prosessi oli johtanut oikeudenkäyntiin. Kyselyn vapaissa vastauksissa tuli esille **oikeusprosessin kalleus, joka toimii esteenä asioiden pidempään viemiseen, jos neuvotteluprosessi ei tuokaan ratkaisua.**

Kopioiduista 44 prosenttia ei osannut arvioida kopioinnin vaikutuksia yrityksen toimintaan. Kilpailutilanteen katsoi muuttuneen kopioinnin seurauksena 53 prosenttia. Kopioinnin kohteista 4 prosentin kohdalla kopioija oli ehtinyt hankkia suojaus, jonka kopioitu katsoi estävän omaa kaupallistamistaan. Noin 3 prosentin kohdalla kopiointi oli vaikeuttanut tai estänyt myös kopioidun rahoituksen saantia.

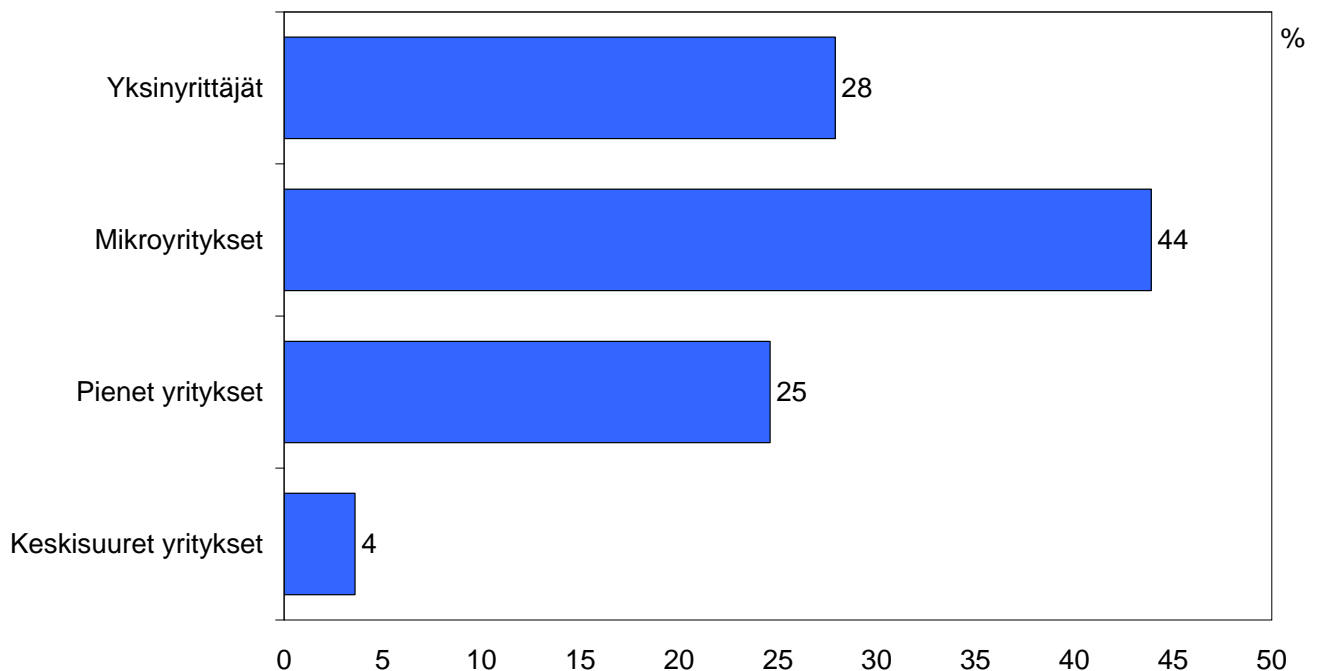
Vain 7 prosenttia vastaajista katsoi muiden suojaus suoranaisesti haitanneen oman yrityksensä toimintaa. Samoin 7 prosenttia ilmoitti joutuneensa riitoihin omien tai toisten suojauskysymysten vuoksi. Riitoihin joutuneista puolella riita oli jäänyt kesken. Reilun viidenneksen kohdalla riita oli sovittu. Reilun neljänneksen kohdalla riita oli mennyt aina oikeusprosessiin asti.

1 Johdanto

Suomen Yrittäjät teki yhdessä Työ- ja elinkeinoministeriön sekä Suomen Keksijäin Keskusliiton kanssa kyselyn koskien immateriaalioikeuksia ja oikeuksien suojaamista keväällä 2008. Kysely tehtiin osana kansallisen IPR-strategian laadintaa. Kysely lähetettiin reilulle 4100 SY:n ja KEKE:n jäsenelle. Kyselyyn poimittiin otos teollisuuden, rakentamisen, kaupan, tutkimus- ja liike-elämän palveluiden, koulutuksen, terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluiden sekä muiden yhteiskunnallisten ja henkilökohtaisten palveluiden päätoimialoilta. Kyselyyn vastasi 276, joten vastausprosentti (6,7 %) jäi poikkeuksellisen alhaiseksi. Tällaisessa hyvin kapeaa asiaa koskevan kyselyn tuloksia tarkasteltaessa on syytä muistaa, että muita aktiivisempia ovat yleensä ne, joita asia lähimmin koskettaa.

Vastaajayrityksistä 28 prosenttia oli yksinyrittäjiä, 44 prosenttia muita mikroyrityksiä, 25 prosenttia pieniä, 10–49 henkilöä työllistäviä, yrityksiä ja 4 prosenttia keskisuuria, 50–249 henkilö työllistäviä, yrityksiä. Siten yksinyrittäjät, joiden yrityksiä on kaksi kolmasosaa kaikista yrityksistä, ovat aliedustettuja. Parhaiten kyselyyn vastasivat keskisuurten ja etenkin pienten yritysten edustajat.

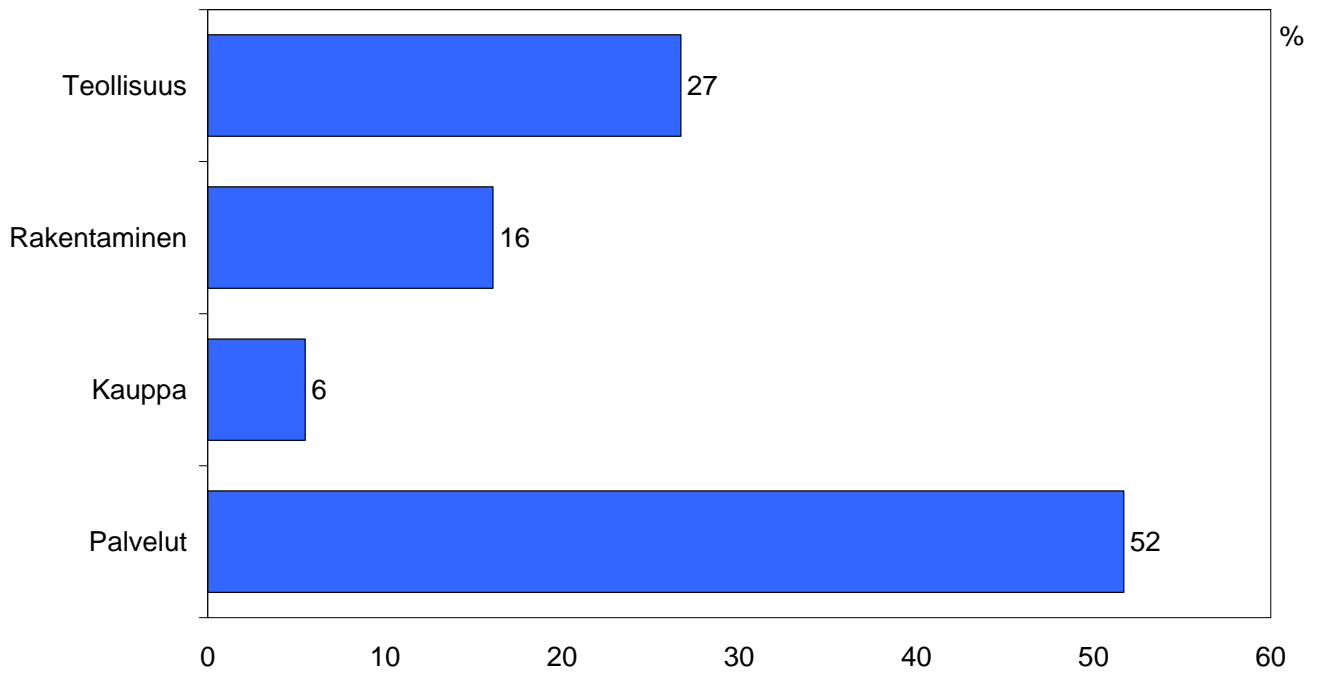
Kuva 1. Vastaajat koon mukaan.

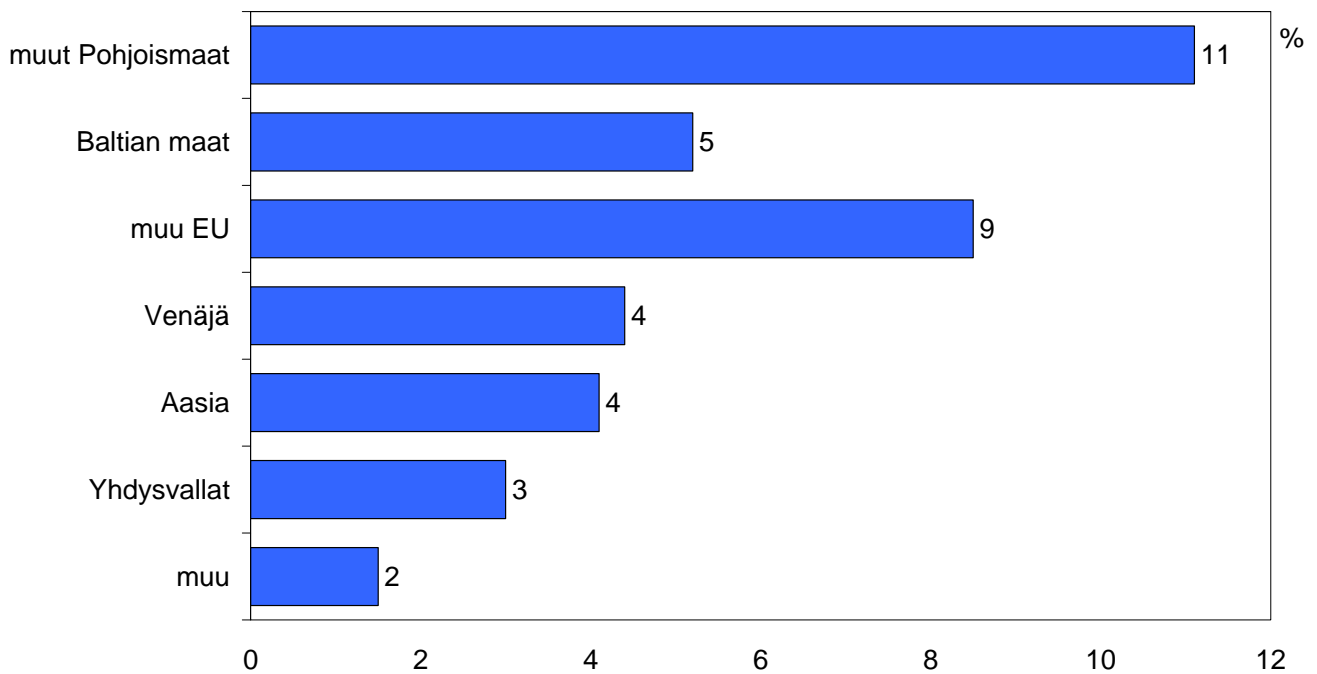
Vastaajista 27 prosenttia toimi teollisuudessa, 16 prosenttia rakentamisessa, 6 prosenttia kaupassa ja 52 prosenttia mukaan poimituilla palvelualoilla. Siten varsinkin teollisuus oli yliedustettu vastaajajoukossa. Hieman myös palvelut olivat yliedustettuja kaupan jäädessä aliedustetuksi. Palveluiden sisällä tutkimus- ja liike-elämän palvelut olivat aliedustettuja, kun taas terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut olivat yliedustettuja.

Luonnollisesti kaikilla vastaajilla oli toimintaa Suomessa. Vastaajista 11 prosentilla oli lisäksi toimintaa muissa Pohjoismaissa ja 5 prosentilla Baltian maissa. Muualla EU:ssa toimi 9 prosenttia vastaajista. Venäjällä ja Aasiassa toimintaa oli 4 prosentilla vastaajista sekä Yhdysvalloissa 3 prosentilla. Lisäksi toimintaa oli yksittäisillä vastaajilla Kanadassa ja Australiassa.

Kuva 2. Vastaajat toimialoittain.

Kuva 3. Vastaajien toiminta-alue.

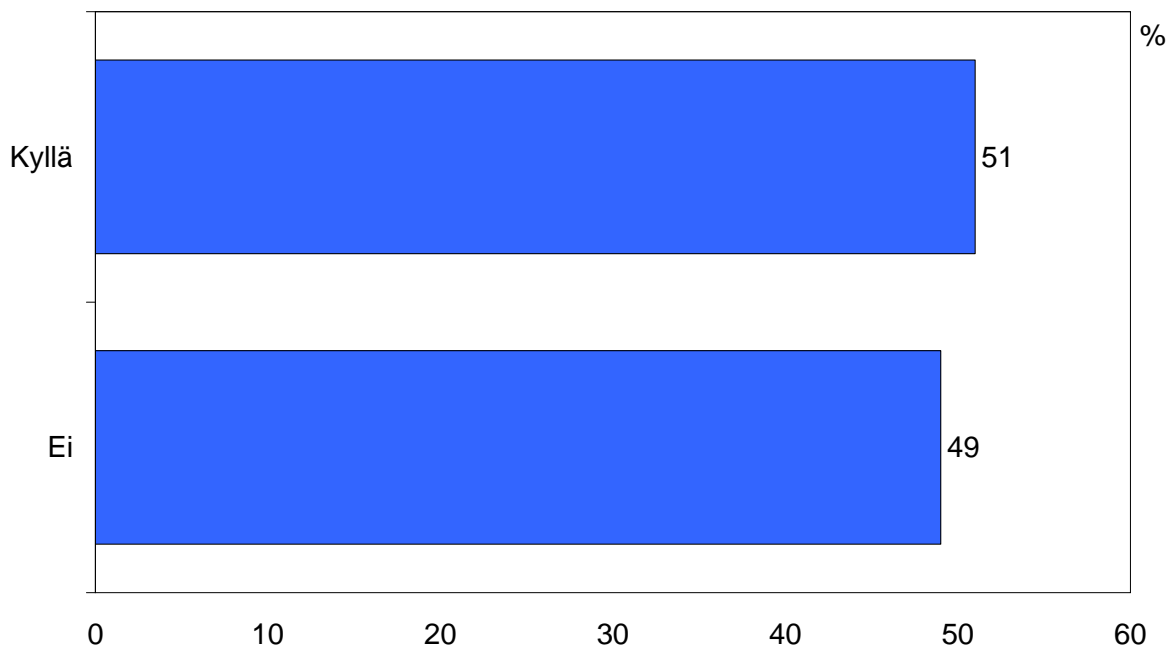
2 Immateriaalioikeudet

Termi immateriaalioikeus on tuttu puolelle vastaajista. Vastaavasti puolet vastaajista on ottanut immateriaalioikeudet huomioon jossakin sopimuksissa. Tämä viittaa matalan vastausprosentin ohella siihen, että immateriaalioikeudet ja oikeuksien suojaaminen tunnetaan vieraaksi ja siihen perehdytään vasta, kun asiaan törmätään ja se tulee ajankohtaiseksi.

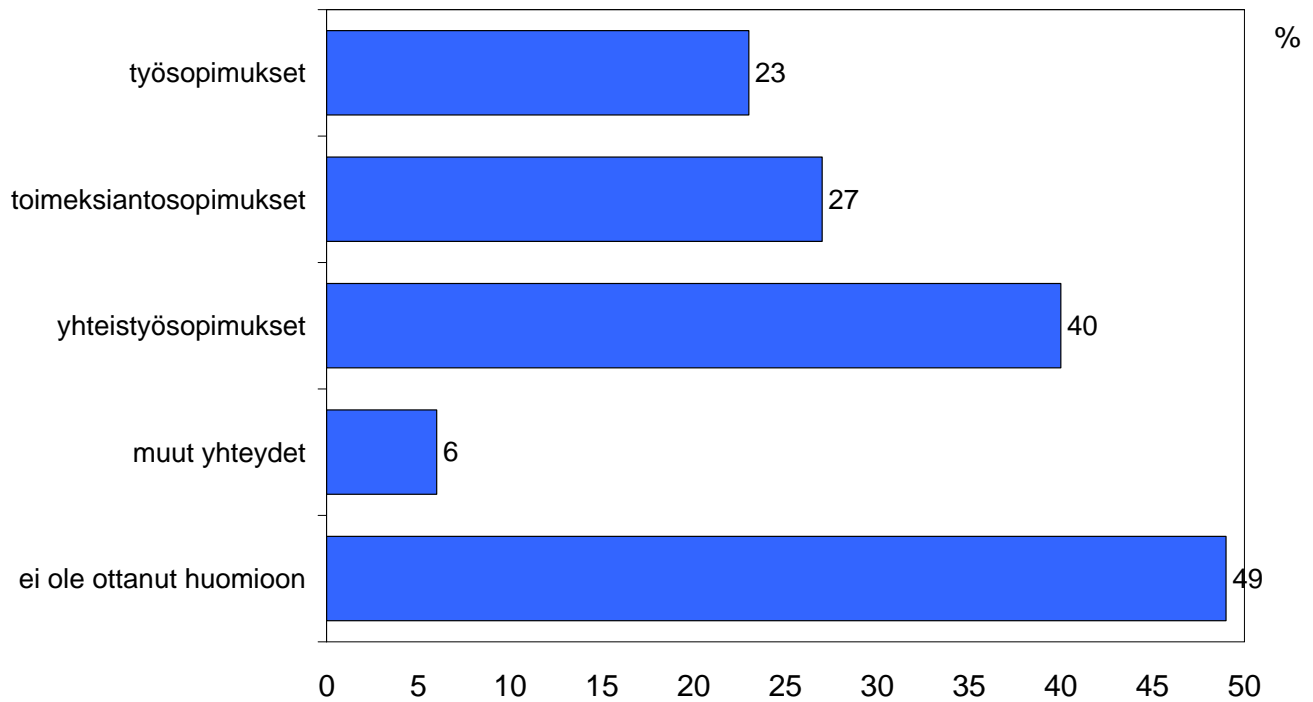
Erilaisissa yhteistyösopimuksissa 40 prosenttia vastaajista on ottanut immateriaalioikeudet huomioon. Toimeksiantosopimuksissa oikeudet on ottanut huomioon 27 prosenttia ja työsopimuksissa 23 prosenttia.

Tietoa yrityksen immateriaalioikeuksista on ollut tarpeen koota vajaassa 40 prosentissa vastaajayrityksistä. Puolessa näistä yrityksistä tieto on tarvittu rahoitusneuvottelujen yhteydessä. Noin neljäsosassa tietoa koonneista yrityksistä tietoja on tarvittu niin omistajanvaihdon ja yrityksen perustamisen ja muun tapahtuman yhteydessä. Muita yhteyksiä ovat olleet mm. myynti ja markkinointi, vakuuttaminen sekä yhteistyöneuvottelut.

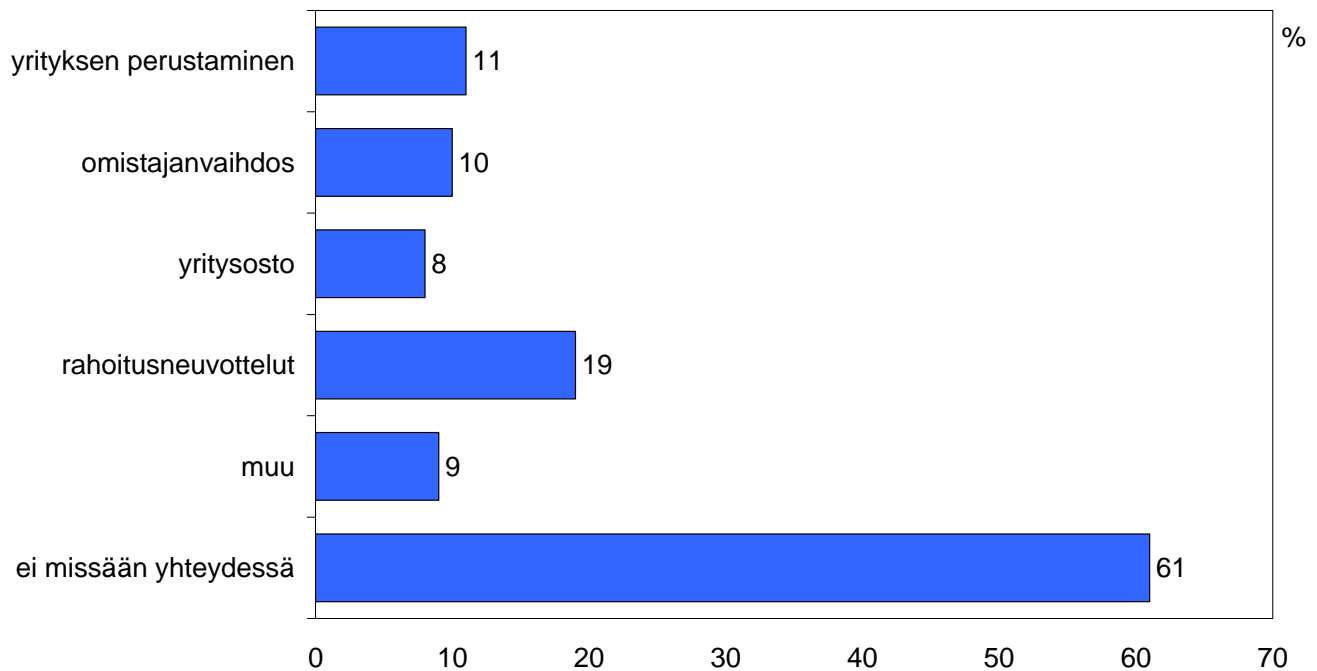
Kuva 4. Onko termi immateriaalioikeus tuttu?

Kuva 5. Missä seuraavista on ottanut immateriaalioikeudet huomioon?

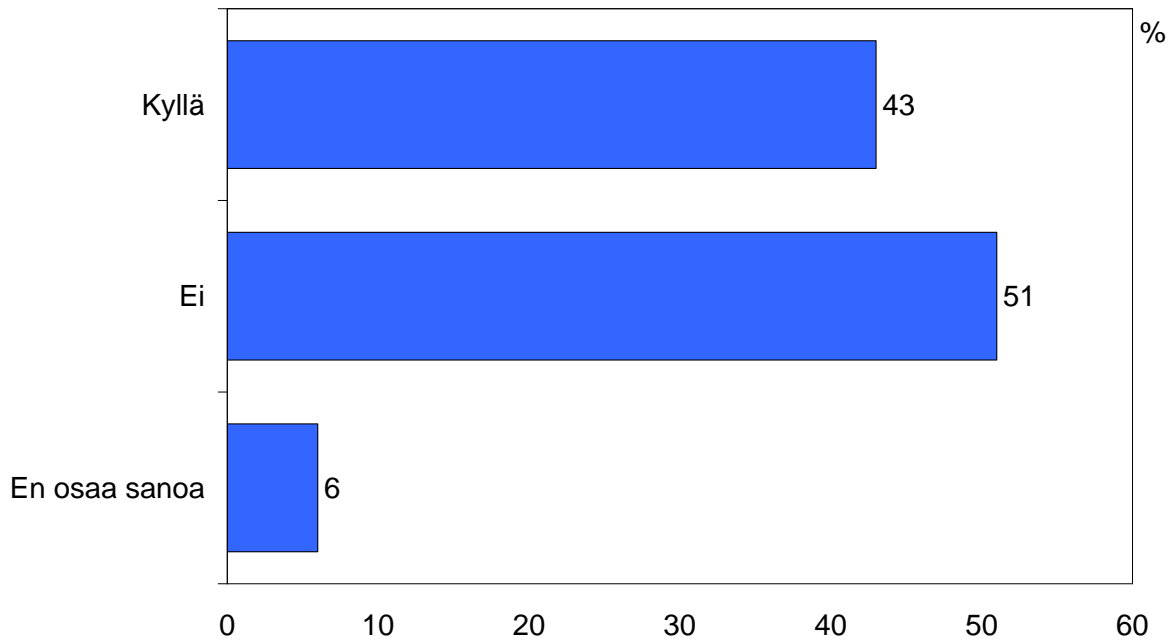

Kuva 6. Missä yhteydessä on ollut tarpeen koota ja esittää tietoa immateriaalioikeuksista?

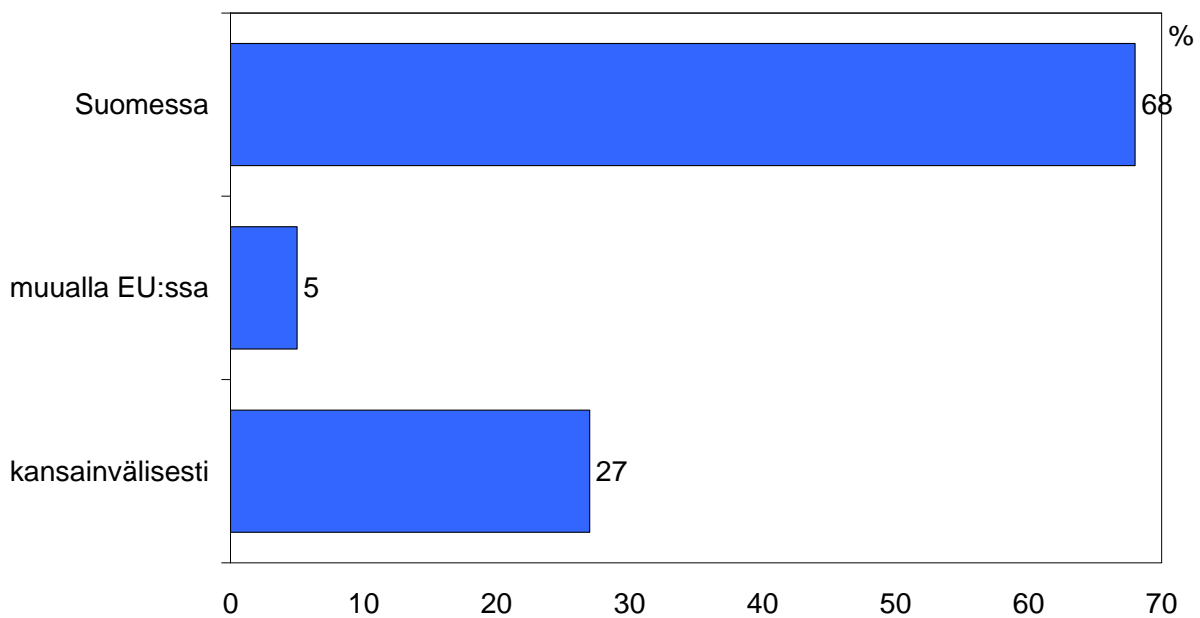

3 Tietoisuus suojauksesta ja tämän merkitys

Kuva 7. Onko suojanut jotakin tuotetta, palvelua, ym. jollakin tavalla?

Kuva 8. Missä on suojanut?

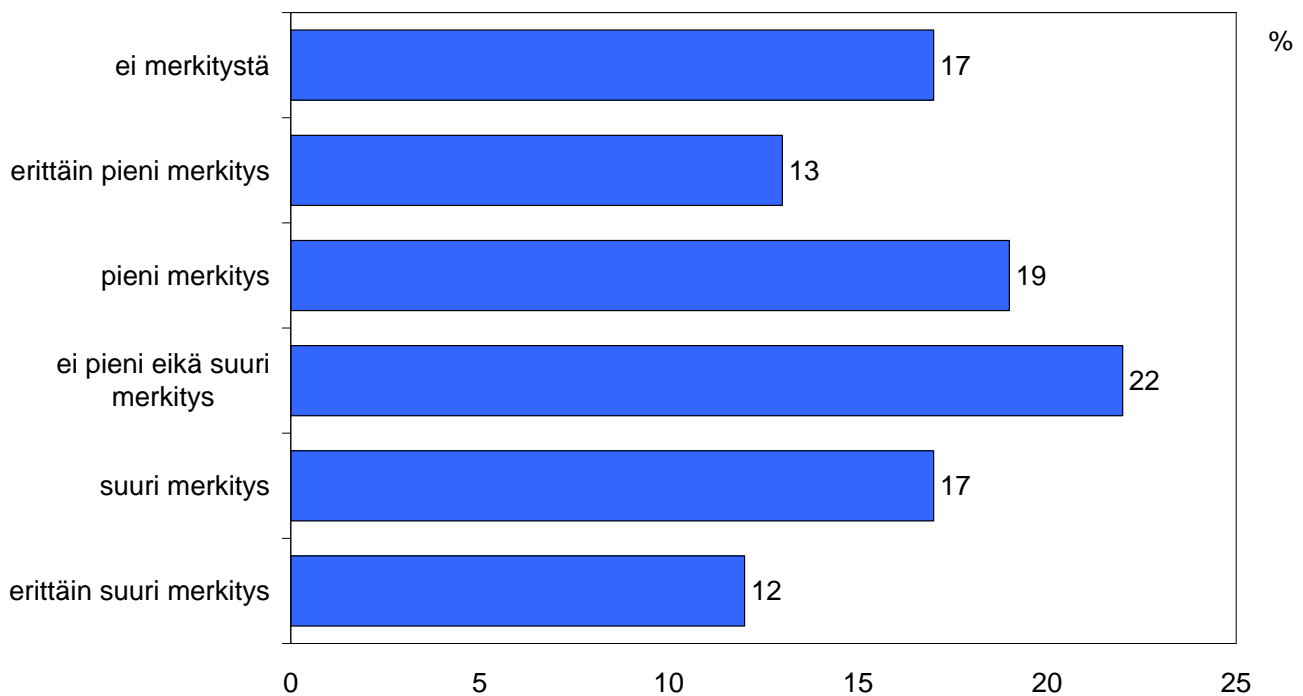
Vastaajista 43 prosenttia on suojannut tuotetta, palvelua konseptia ym. jollakin tavalla. Puolet ilmoittaa, että ei ole suojannut mitään. Suojanneista 68 prosenttia on suojannut vain kotimaassa ja vajaa kolmasosa kansainvälisesti.

Vastaajista 17 prosenttia ei nähnyt suojauksella minkäänlaista merkitystä yrityksen toiminnalle. Erittäin pienenä merkitystä piti 13 prosenttia ja pienenä 19 prosenttia. Suureksi merkityksen koki 17 prosenttia ja erittäin suureksi 12 prosenttia. Kun tätä vastausjakamaa vertaa suojanneisiin, näyttäisi lisäsuojaukselle olevan tarvetta.

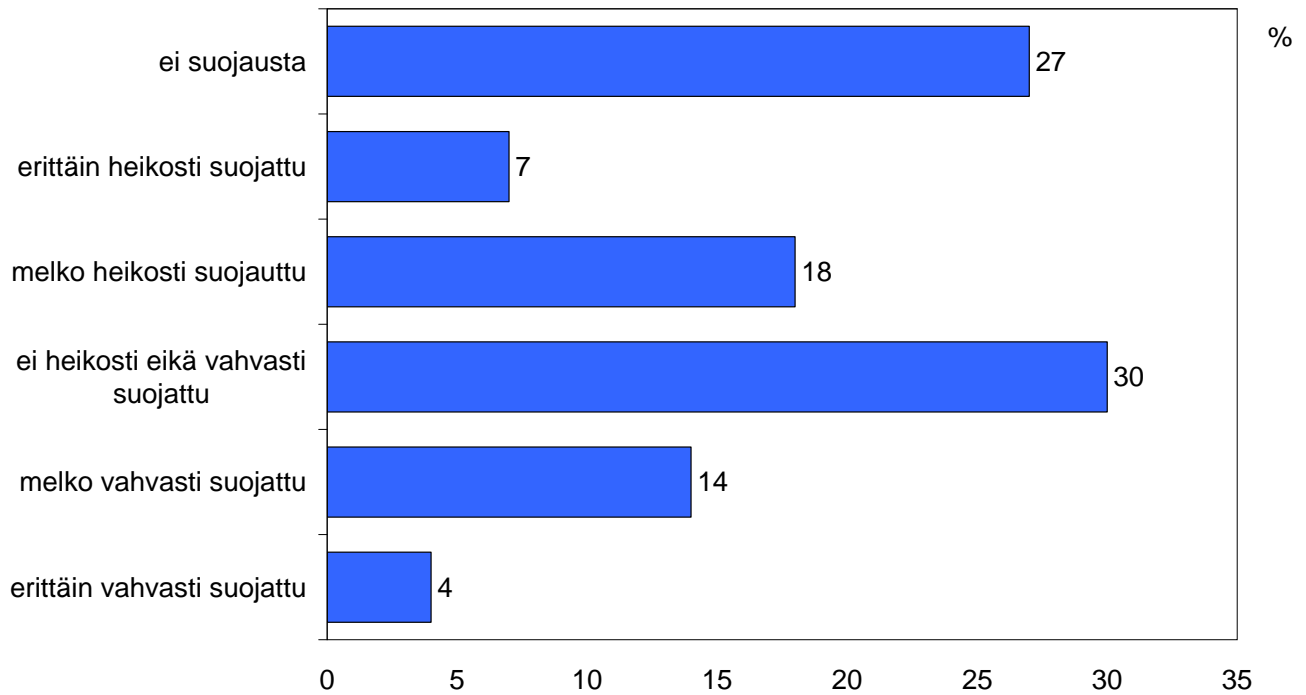
Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan omaa suojaustasoaan suhteessa kilpailijoihin. Vastaajista reilu kolmasosa arvioi suojauksena erittäin heikoksi tai suojausta ei voi edes sanoa olevan suhteessa kilpailijoihin. Melko heikosti suojautuneita vastaajista katsoi olevansa 18 prosenttia. Erittäin vahvasti suojautuneita koki olevansa 4 prosenttia ja melko vahvasti 14 prosenttia.

Suojauksen heikohkosta tasosta kertoo myös vastaukset kysymykseen, mitä pitäisi suojata. Vain 11 prosenttia vastasi, että ei ole tarvetta suojata mitään. Useimmin suojauksen tarvetta koettiin olevan vähintään asiakastiedoissa ja talousinformaatiossa – lähes puolet vastaajista. Useat näkivät suojattavaa olevan myös sopimusasiakirjoissa (39 %), toimintamuotoihin liittyvissä seikoissa (29 %), patenteissa, tuotemerkeissä ja tekijänoikeuksissa (26 %) sekä tietokoneohjelmien toiminnassa (26 %). Noin 10 prosenttia koki suojaamistarpeita olevan käsikirjoissa ja manuaaleissa sekä markkinointiin liittyvissä asioissa.

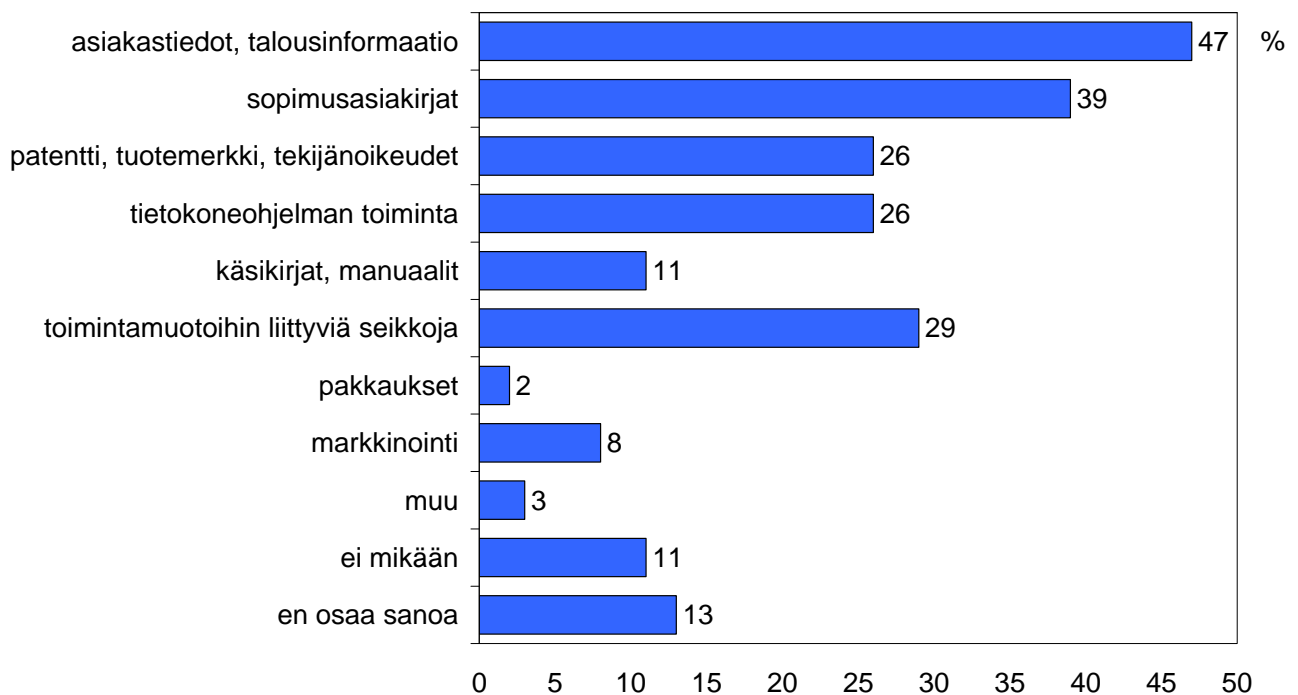
Kuva 9. Miten arvioi suojauksen merkityksen yrityksen toiminnalle?

Kuva 10. Miten arvioi yrityksen suojausten verrattuna kilpailijoiden suojaukseen?

Kuva 11. Mitä yrityksessä pitäisi suojata?

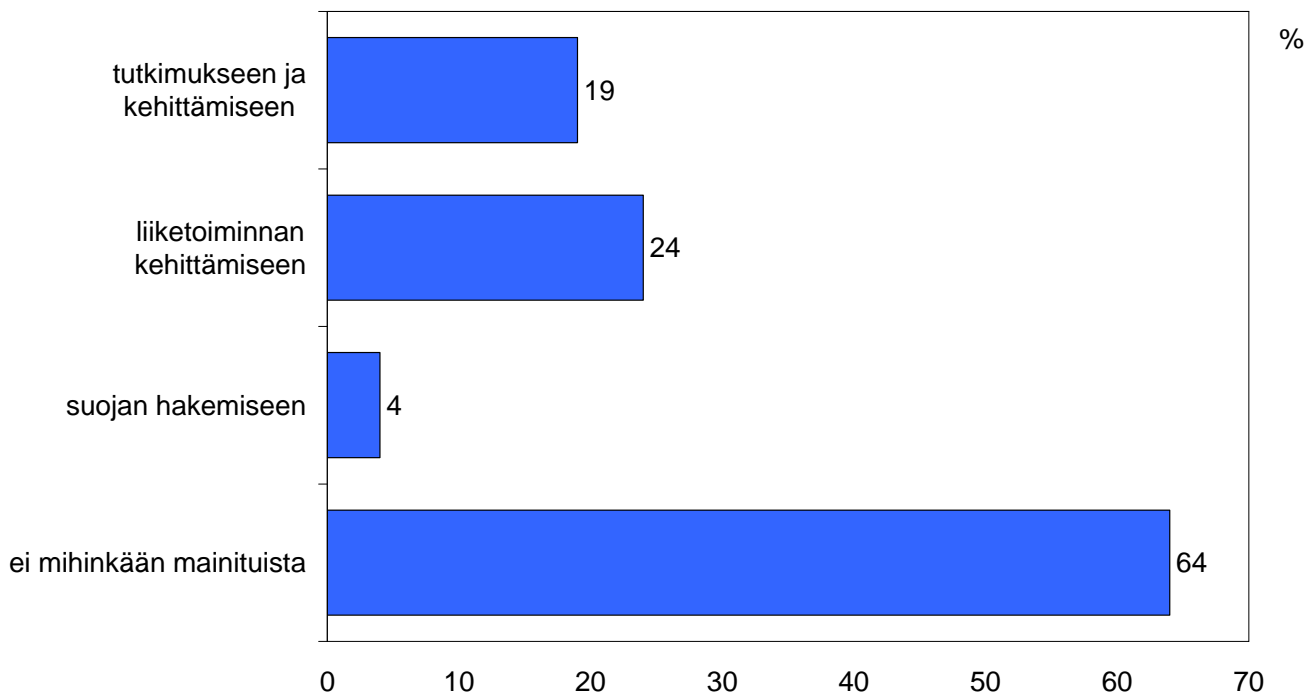
Suojauksen toteuttamiseen julkista rahoitusta on saanut 4 prosenttia vastaajista, kun tutkimukseen ja kehittämiseen rahoitusta on saanut 19 prosenttia ja liiketoiminnan kehittämiseen 24 prosenttia.

Rahoituksen ohella ongelmaksi koettiin myös tiedonsaanti. Toki monet eivät ole perehtyneetkään syvällisemmin asiaan. Edellähän vain puolet tunsi termin immateriaalioikeus ja nytkin vastaajista 37 prosenttia ei osaa arvioida sitä, onko tietoa riittävästi saatavilla. Samoin vastaajista 44 prosenttia ilmoitti, ettei ole hankkinut tietoa suojauksesta mistään.

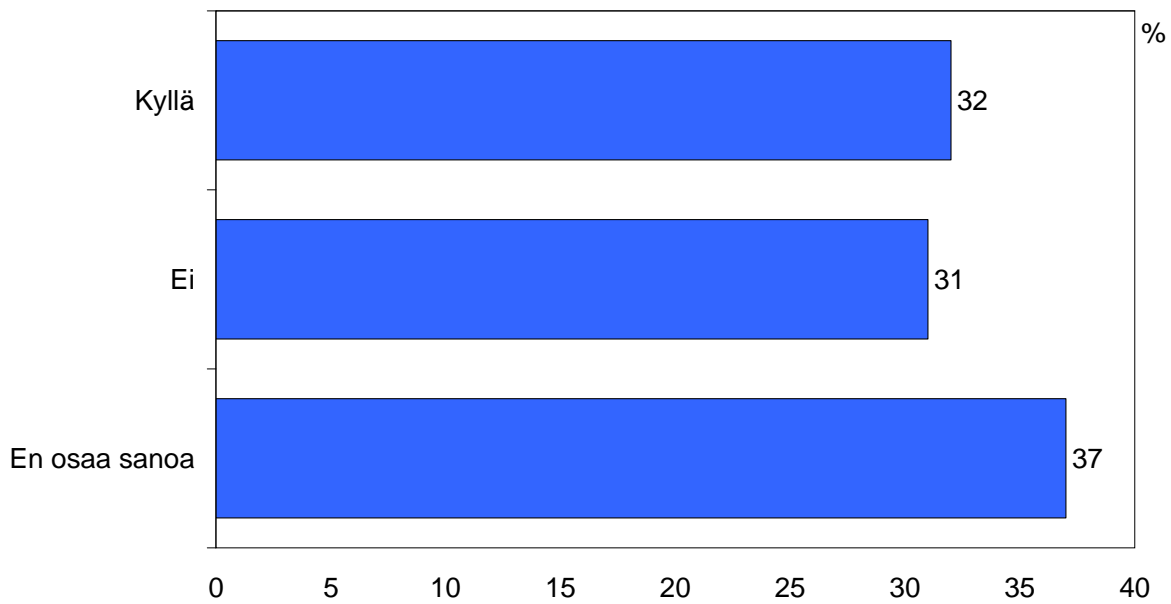
Vastaajista 31 prosenttia katsoi kuitenkin, että tietoa ei ole riittävästi saatavilla. Vastaavasti vastaajista 32 prosenttia piti saatavilla olevaa tietoa riittävänä.

Tietoa suojauksesta on hankittu patentti- ja rekisterihallituksesta (33 % vastaajista), yksityisiltä palveluiden tarjoajilta, kuten asianajajilta ja asiamiehiltä, (22 %) ja TE-keskuksista (18 %). Keksintösäätiöstä 12 prosenttia vastaajista on saanut tietoa ja elinkeinoelämän järjestöiltä 11 prosenttia. Tekesistä tietoa suojauksesta on saanut 8 prosenttia ja Sitrasta 2 prosenttia. Muilta tahoilta tietoa on tullut 9 prosentille vastaajista. Muita tahoja ovat mm. yrittäjäkollegat, koulutus, julkaisut ja kirjallisuus.

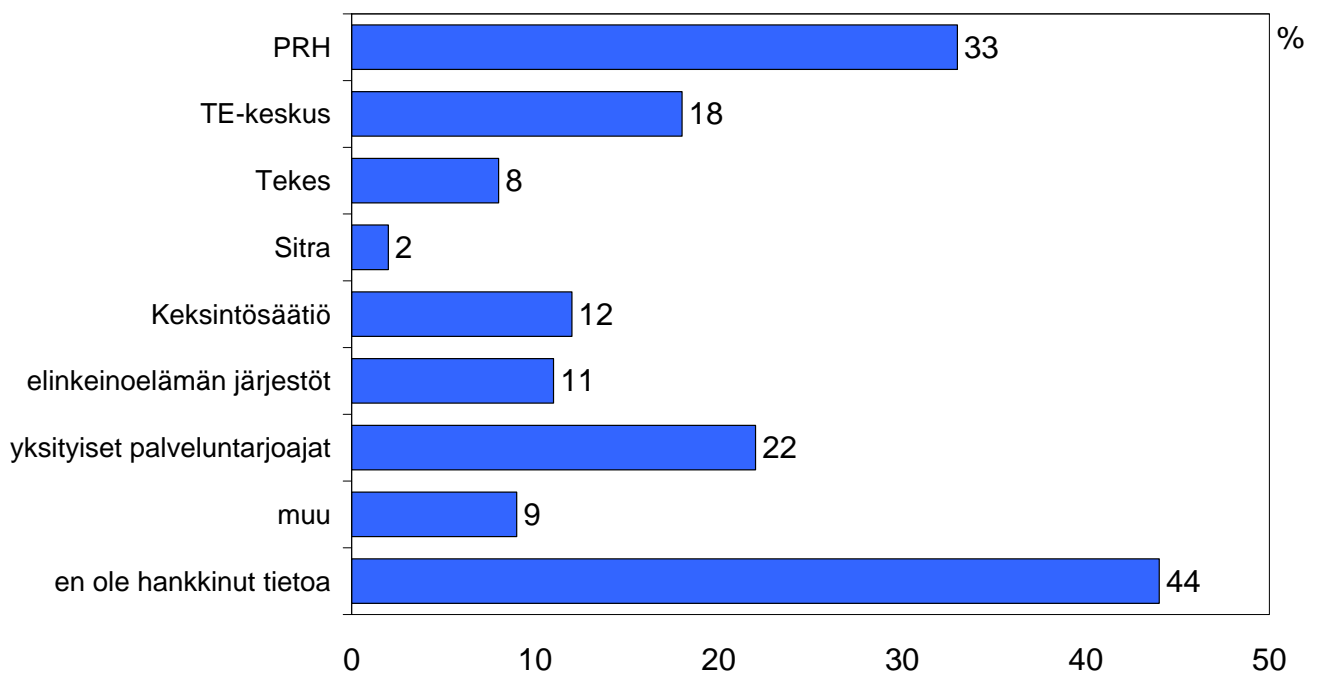
Kuva 12. Mihin seuraavista on saanut julkista rahoitusta?

Kuva 13. Onko suojausta koskevaa tietoa riittävästi saatavilla?

Kuva 14. Mistä on hankittu tietoa suojauksesta?

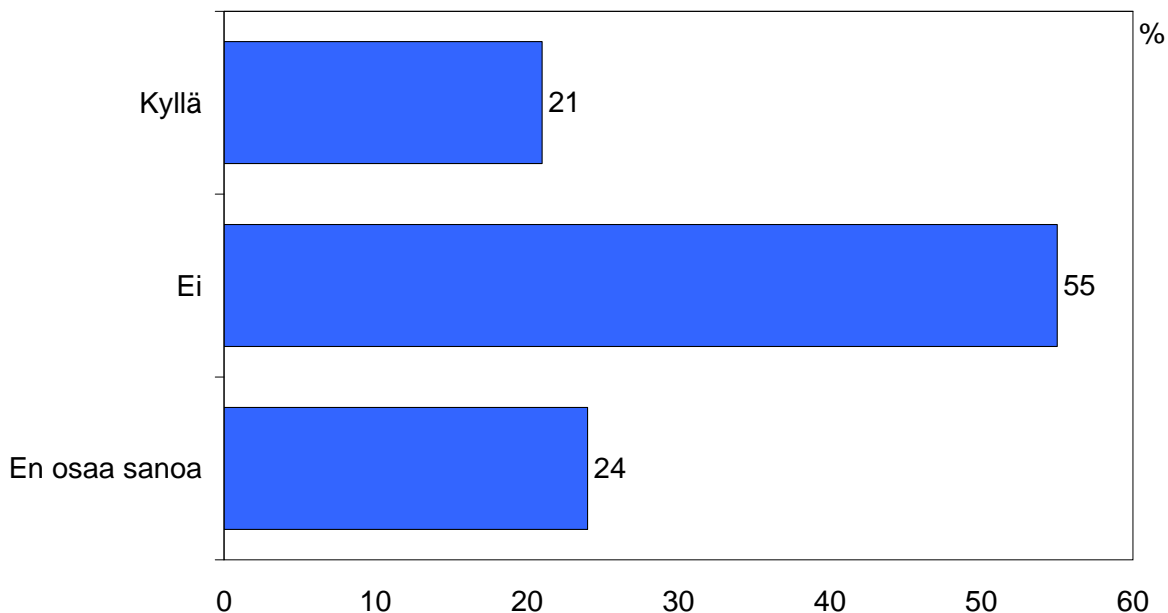

4 Suojaus yritystoiminnan alussa

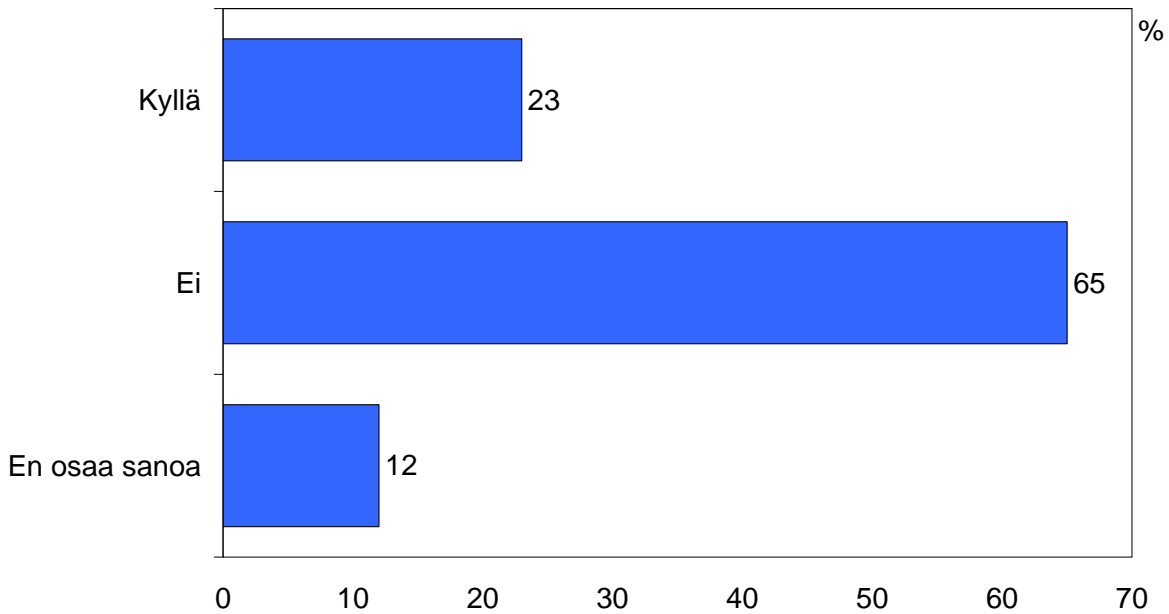
Yritystoiminnan aloittamisvaiheessa riittävästi tietoa suojauksesta katsoi saaneensa vain viidesosa vastaajista. Vajaan neljäsosan kohdalla suojausta koskevat kysymykset edes olivat nousseet esiin jo aloittamisvaiheessa. Siten lisätiedolle ja etenkin tietoisuuden lisäämiselle näyttäisi olevan tarvetta yleensä ja etenkin yritystoimintaa aloittavien kohdalla.

Vain 11 prosenttia niistä, joilla suojaamiskysymykset nousivat esiin jo aloittamisvaiheessa, oli tehnyt tietoisien päätöksen olla suojaamatta mitään. Lähes puolet oli suojannut toimintaansa toiminimellä ja keksintönsä. Kolmasosa oli käyttänyt myös tavaramerkkiä ja määritellyt liikesalaisuudet. Viidesosa oli turvautunut tekijänoikeuksiin. Tietokoneohjelmat oli suojannut kymmenesosa. Muuta oli suojannut lisäksi 15 prosenttia.

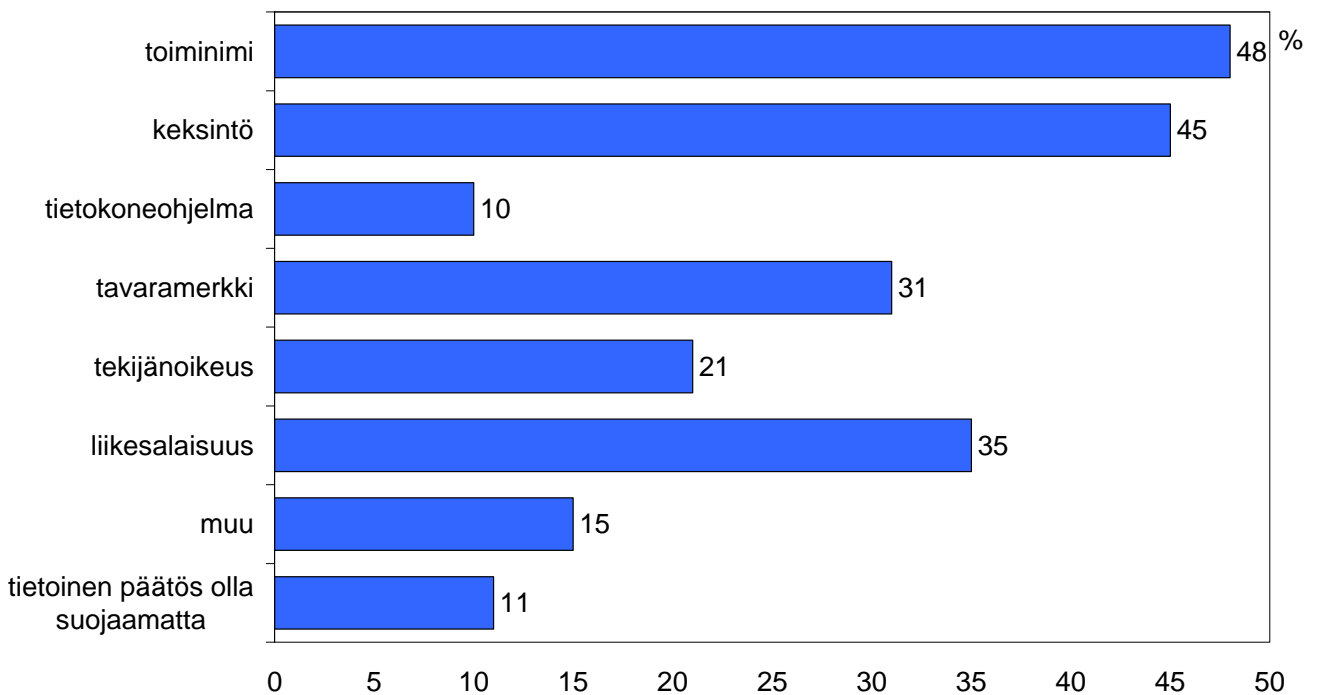
Kuva 15. Saiko yrityksen aloittamisvaiheessa riittävästi tietoa suojauksesta?

Kuva 16. Nousivatko suojaamiskysymykset esiin jo aloittamisvaiheessa?

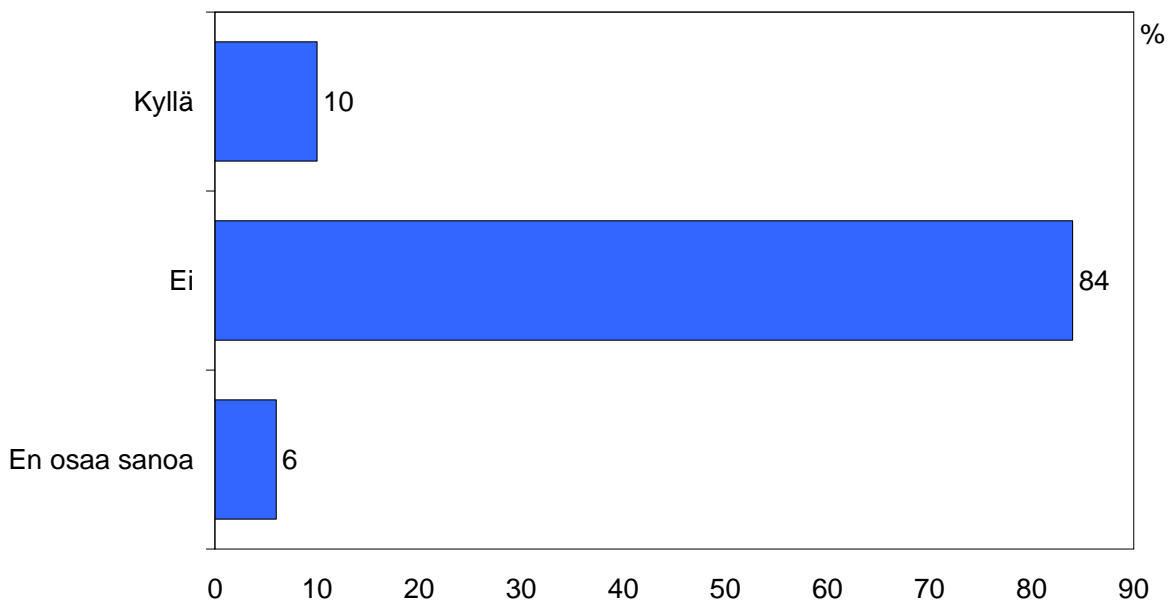
Kuva 17. Mitä suoja käytti tai mietti aloittamisvaiheessa?

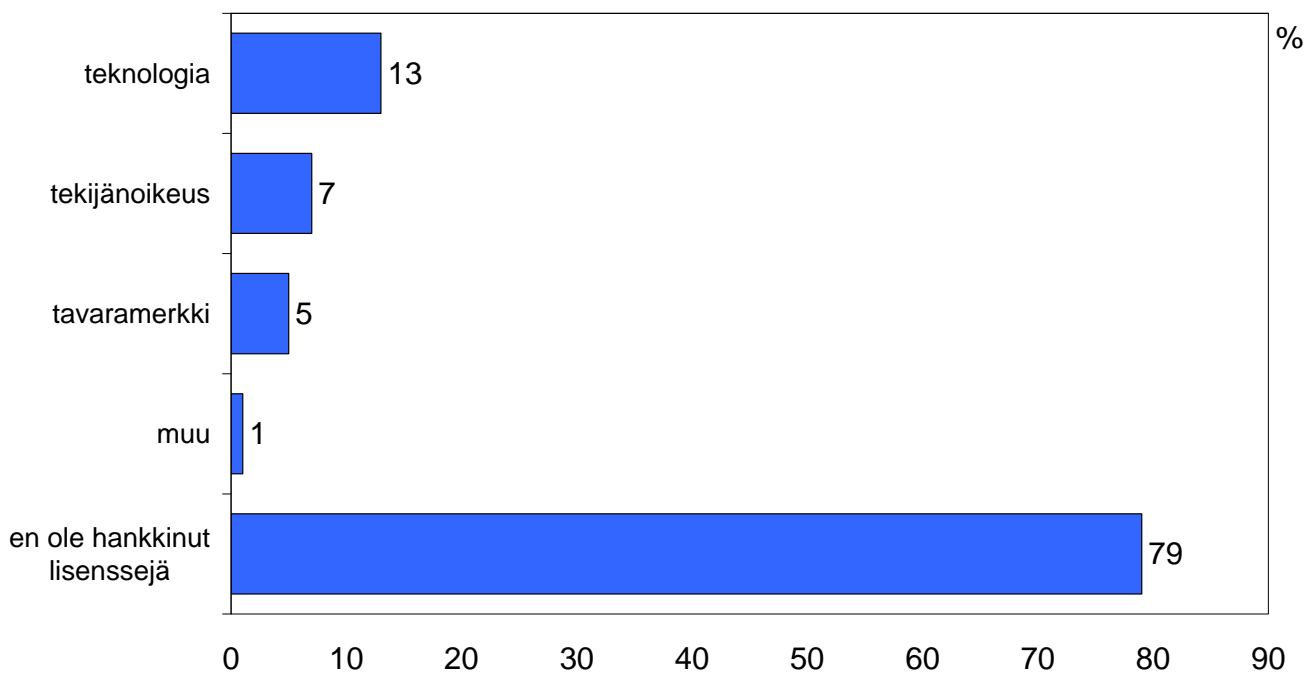
5 Lisensointi

Vastaajista 10 prosenttia on lisensoinut omia oikeuksiaan ja 21 prosenttia on hankkinut oikeuksia muiden lisensseihin. Vastaajista lisenssejä on hankkinut muiden teknologiaan 13 prosenttia, tekijänoikeuksiin 7 prosenttia ja tavaramerkkeihin 5 prosenttia.

Kuva 18. Lisensoiko omia oikeuksia?

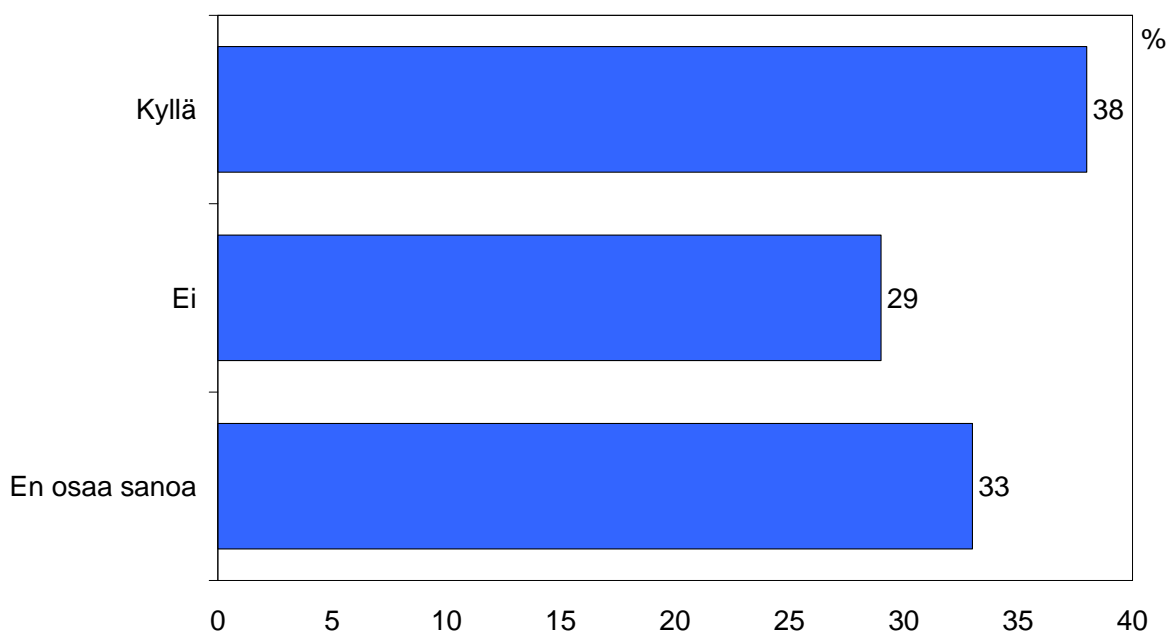
Kuva 19. Mihin muiden oikeuksista hankkii lisenssejä?

6 Kopiointi

Kolmasosa vastaajista ei osannut arvioida, onko omia tuotteita, palveluita tai toimintatapoja kopioitu tai matkittu. Vastaajista 29 prosenttia arvioi, että kopioimista ja matkimista ei ole tapahtunut. Vastaajista 38 prosenttia puolestaan katsoi, että heitä on kopioitu tai matkittu. Siten ainakin tässä vastaajajoukossa varsin moni katsoo tulleen kopioituksi tai matkituksi. Niille, jotka katsoivat tulleen kopioituksi ja matkituksi, esitettiin seuraavat jatkokysymykset.

Kuva 20. Onko tuotteita tai toimintatapoja kopioitu tai matkittu?

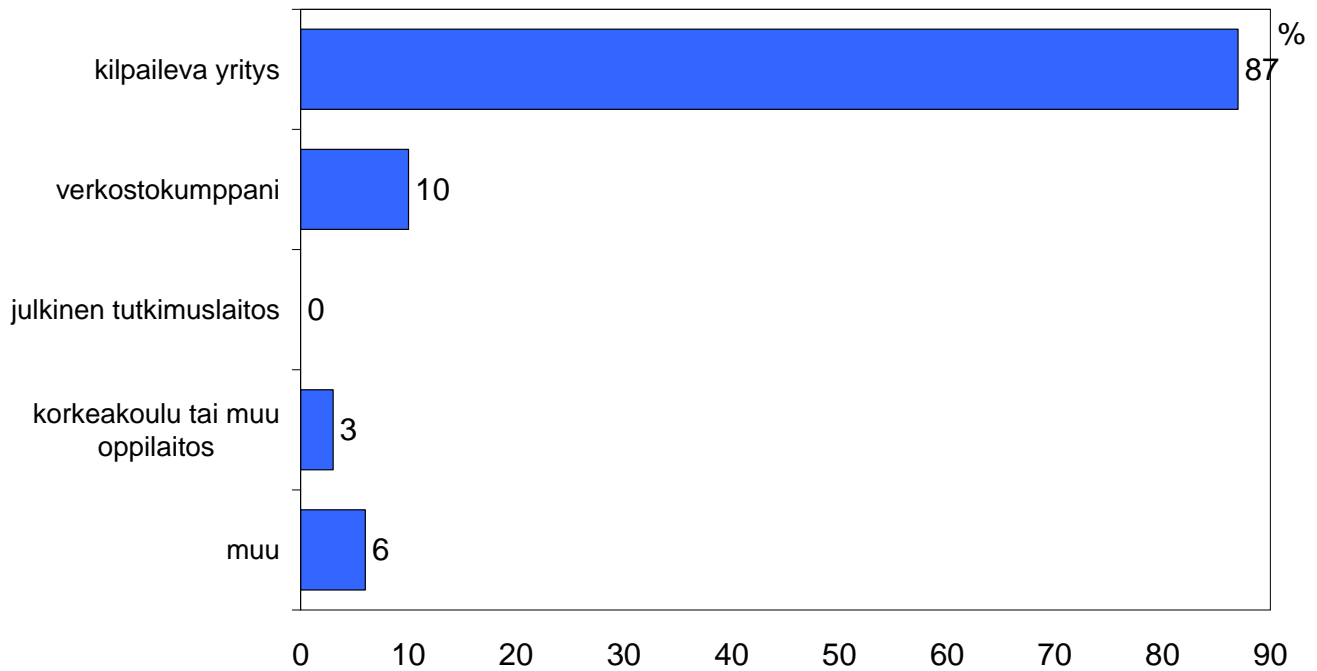
Yleensä kopioija oli ollut kilpaileva yritys – 87 prosenttia kopioiduista. Verkostokumppani kopioija oli ollut 10 prosentilla. Korkeakoulun tai muun oppilaitoksen nimesi 3 prosenttia, kun tutkimuslaitoksia ei nimennyt kukaan. Muita kopioijia nimesi 6 prosenttia. Muita nimettyjä olivat kunnat ja työntekijät, jotka aloittivat oman toimintansa.

Kopioiduista 82 prosentin kohdalla kopioitavana oli ollut tuotekonsepti tai -idea. Markkinointiin kopiointi oli kohdistunut 17 prosentin kohdalla. Tuotteen dokumentteihin kopiointi oli kohdistunut 10 prosentin kohdalla ja tutkimussuunnitelmaan 2 prosentin kohdalla. Muita kohteita, joita olivat lähinnä toimintatavat, nimesi 8 prosenttia.

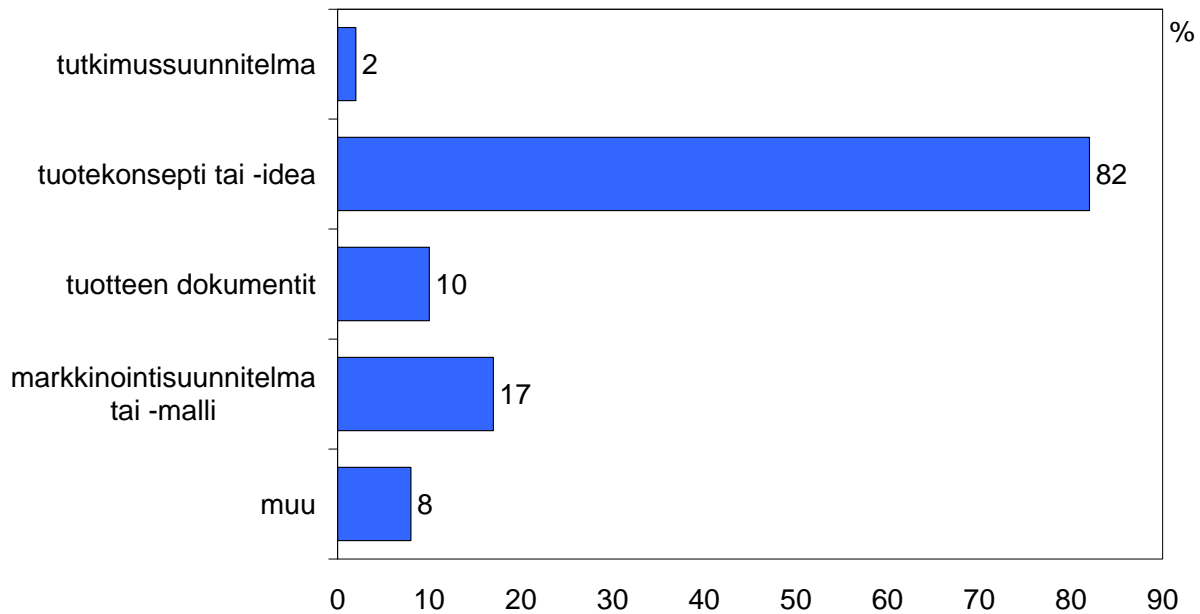
Kopioinnin kohteista 69 prosenttia ei ollut reagoinut mitenkään, kun oli huomannut kopioinnin. Kirjeitse asiaa oli selvittänyt 13 prosenttia ja neuvottelemalla 17 prosenttia. Vain prosentin kohdalla prosessi oli johtanut oikeudenkäyntiin. Kyselyn vapaissa vastauksissa tuli esille oikeusprosessin kalleus, joka toimii esteenä asioiden pidempään viemiseen, jos neuvotteluprosessi ei tuokaan ratkaisua.

Kopioiduista 44 prosenttia ei osannut arvioida kopioinnin vaikutuksia yrityksen toimintaan. Kilpailutilanteen katsoi muuttuneen kopioinnin seurauksena 53 prosenttia. Kopioinnin kohteista 4 prosentin kohdalla kopioija oli ehtinyt hankkia suojauksen, jonka kopioitu katsoi estävän omaa kaupallistamistaan. Noin 3 prosentin kohdalla kopiointi oli vaikeuttanut tai estänyt myös kopioidun rahoituksen saantia.

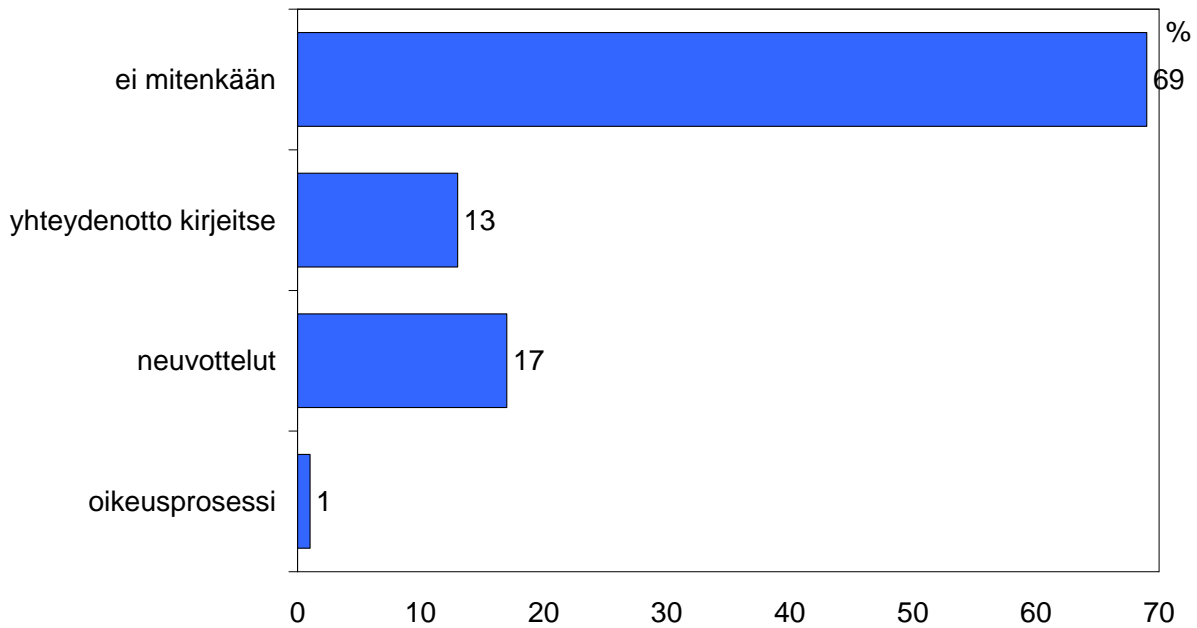
Kuva 21. Kuka on ollut kopioija?

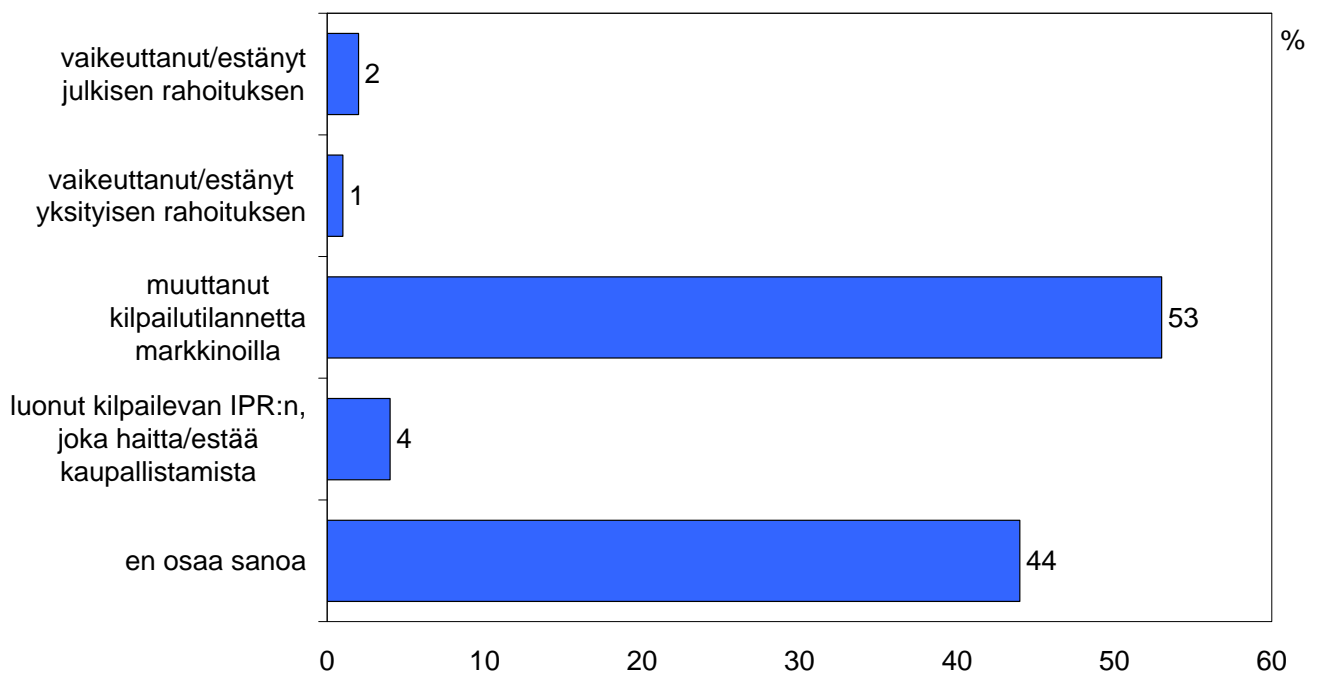
Kuva 22. Mikä on ollut kopioinnin kohteena?

Kuva 23. Miten on reagoitu, kun kopiointi on huomattu?

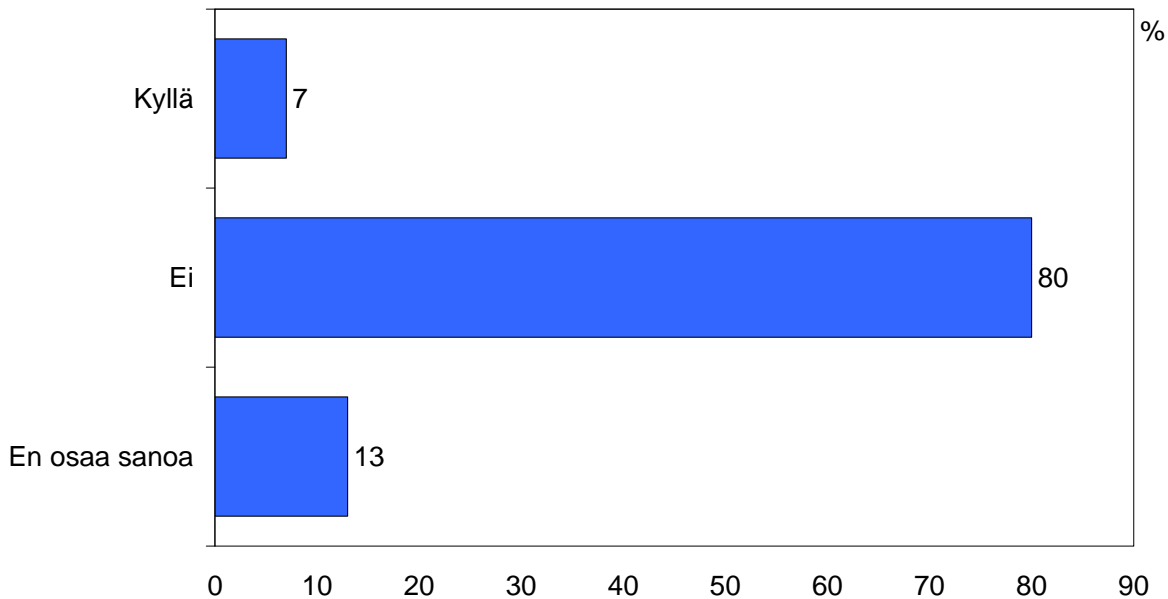
Kuva 24. Miten kopiointi on haitannut liiketoimintaa?

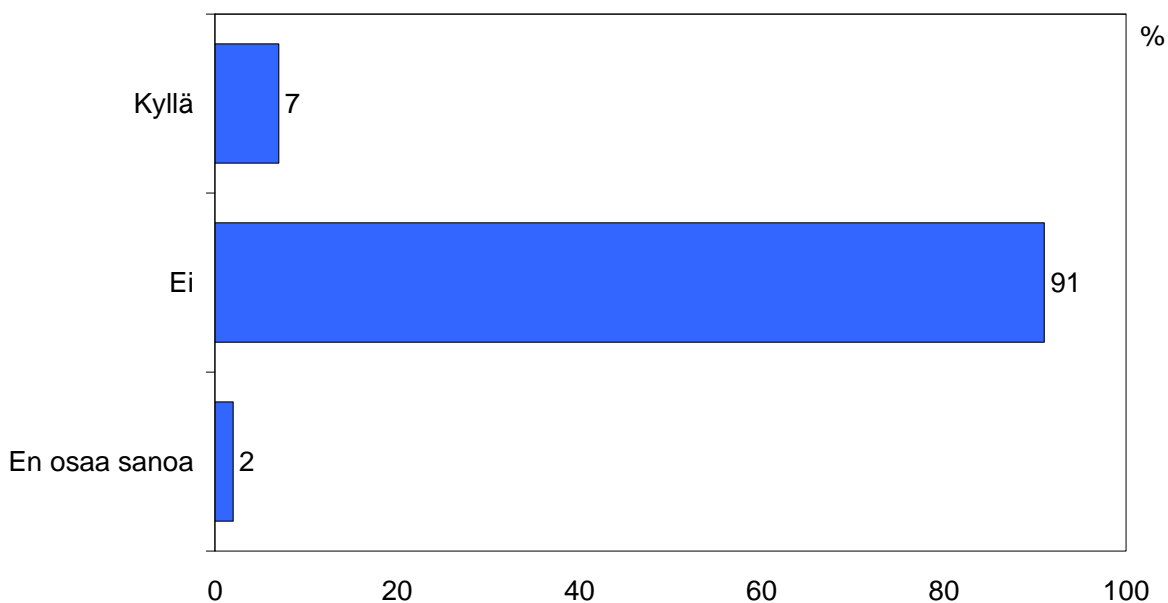
7 Suojausriidat

Vain 7 prosenttia vastaajista katsoi muiden suojausten suoranaisesti haitanneen oman yrityksensä toimintaa. Samoin 7 prosenttia ilmoitti joutuneensa riitoihin omien tai toisten suojauskysymysten vuoksi. Riitoihin joutuneista puolella riita oli jäänyt kesken. Reilun viidenneksen kodalla riita oli sovittu. Reilun neljänneksen kohdalla riita oli mennyt aina oikeusprosessiin asti.

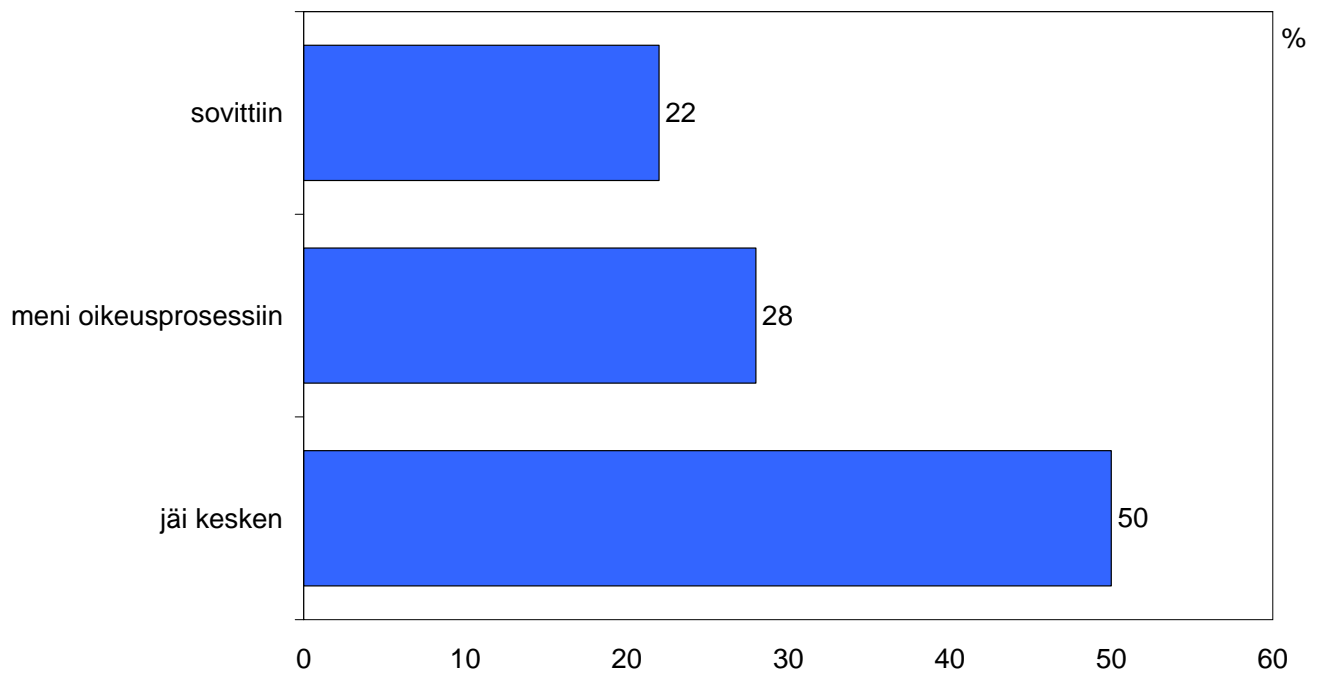
Kuva 25. Ovatko muiden suojat haitanneet yrityksen toimintaa?

Kuva 26. Onko joutunut riitoihin suojauskysymysten vuoksi?

Kuva 27. Miten riidassa kävi?

Julkaisija:

Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A
PL 999, 00101 Helsinki
Puhelin (09) 229 221
Faksi (09) 2292 2980
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi